

Nr 52.

Ankom till riksdagens kansli den 25 november 1943 kl. 5 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om polisens ställning under krig.

Genom en den 15 oktober 1943 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 347, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga ett vid propositionen fogat, här nedan intaget förslag till lag om polisens ställning under krig.

De grundläggande bestämmelserna om polisens uppgifter meddelas i lagen om polisväsendet i riket den 6 juni 1925. Enligt 1 § i denna lag förstås med polisverksamhet upprätthållande av allmän ordning och säkerhet, verkställande av spaning och annan undersökning angående brott ävensom den verksamhet i övrigt, som på grund av särskilda stadganden eller hävdvunnet bruk åligger polispersonal i denna dess egenskap. Polisverksamheten å landsbygden omfattar enligt samma lagrum därjämte biträde vid åtgärd i utsökningsmål, vid indrivning av utskylder eller böter och vid annan handräckning.

Polispersonalens tjänsteåligganden äro mera utförligt beskrivna i en den 12 december 1925 av chefen för socialdepartementet fastställd normalinstruktion för polispersonal. Polisman är enligt 3 § i instruktionen bl. a. pliktig att söka förhindra varje förfarande och undanröja varje förhållande i övrigt, som innefattar störande av eller en fara för den allmänna ordningen och säkerheten, så ock söka återställa den allmänna ordningen, om den blivit störd.

Polismans tjänstgöring är — bortsett från stats- och reservpolisen — i första hand knuten till det område för vilket han är anställd. Jämlikt 7 § lagen om polisväsendet i riket må emellertid sådan befattningshavare vid polisväsendet, vars avlöning helt eller delvis bestrides av statsmedel (d. v. s. polismännen i de egentliga landsbygdsdistrikten samt vissa köpingar), användas för polisverksamhet utom sitt distrikt. Detsamma gäller elev vid någon av staten bekostad eller understödd polis-skola. Då utomordentliga omständigheter därtill föranleda, äger Konungen förordna, att även andra befattningshavare vid polisväsendet än de nämnda må användas för polisverksamhet utom det egna området.

Speciella föreskrifter om polisens uppgifter under krig innefattas bl. a. i kungörelsen den 27 oktober 1939 om särskilda åligganden, som under vissa förhållanden tillkomma länsstyrelserna och dem underlydande myndigheter. Enligt denna kungörelse, vars bestämmelser äga tillämpning bl. a. vid allmän mobilisering, har polismyndighet och underordnad polispersonal ålagt att

i ett flertal angivna hänseenden tillhandagå krigsmakten, så t. ex. vid tvångsanskaffning av förnödenheter eller tjänstbarheter, vid undanförslande från hotad ort av förnödenheter som äro av betydelse för folkförsörjningen, vid förberedande av militärt förbands förläggning och underhåll, genom omhändertagande av sjuka och sårade ävensom sjuka och sårade krigsfångar, genom vidtagande av sanitära åtgärder efter trupps uppbrott från förläggningsområde samt vid genomsökande efter strid av stridsfältet för omhändertagande av sårade, hästar, persedlar och annat eller jordande av döda.

Angivna bestämmelser avse icke att reglera, hur svensk polis i händelse av krig skall förhålla sig till fientlig krigsmakt. Viss ledning för bedömande av denna fråga kan emellertid hämtas i folkrättsliga regler, framför allt i det vid konventionen den 18 oktober 1907 om lantkrigets lagar och bruk (fjärde Haagkonventionen) fogade »Reglementet rörande lagar och bruk i lantkriget» (lantkrigsreglementet). 1907 års konvention har ratificerats av Sverige.

Av lantkrigsreglementet äro i detta sammanhang art. 1 och 2 av betydelse. De ha följande lydelse.

Art. 1. Krigets lagar, rättigheter och skyldigheter hava tillämpning icke blott å hären, men även å milistrupper och avdelningar av frivilliga under förutsättning att dessa trupper och avdelningar uppfylla följande villkor:

1) att de stå under befäl av en person, som är ansvarig för sina underordnade;

2) att de bära ett bestämt och på avstånd igenkännligt utmärkande tecken;

3) att de bära sina vapen öppet; samt

4) att de vid sina operationer iakttaga krigets lagar och bruk.

I de länder, där milistrupper och avdelningar av frivilliga utgöra armén eller del därav, inbegripas de under benämningen armé.

Art. 2. Befolkningen i ett icke besatt område, vilken vid fiendens annalkande självmant griper till vapen för att bekämpa de inryckande trupperna, men icke hunnit organisera sig i enlighet med bestämmelserna i artikel 1, skall betraktas som krigförande, om densamma bär sina vapen öppet samt iakttaga krigets lagar och bruk.

I skrivelse till Konungen den 17 december 1941 anmälde statspolisintendenten G. Thulin, att tvekan rådde, vilken ställning den svenska polisen i händelse av krig skulle intaga till fientlig krigsmakt, samt hemställde, att frågan måtte göras till föremål för utredning och föreskrifter därefter utfärdas. I avgivna utlåtanden tillstyrktes framställningen av 1939 års polisutredning och ställföreträdaren för chefen för försvarsstaben.

Med stöd av nådigt bemyndigande den 10 april 1942 tillkallade chefen för justitiedepartementet dels den 13 i samma månad häradsöversten Ernst Leche och polismästaren Erik Ros att inom departementet verkställa utredning av frågan om polismans rätt att bruka våld och vissa i samband därmed stående frågor dels ock den 18 november 1942 byråchefen Magnus Hallenborg att deltaga i utredningen i vad den avsåg vissa frågor om polisens uppgifter och befogenheter i händelse av krig.

De sakkunniga överlämnade i december 1942 ett betänkande med utredning angående frågan om polismans rätt att bruka våld m. m. (statens of-

fentl. utredn. 1942: 54) ävensom en av Hallenborg utarbetad, hemlig memoria rörande polispersonalens uppgifter och befogenheter i krig.

I ett avsnitt av betänkandet, som ägnats polisens ställning i krig, ha de sakkunniga behandlat frågan, huruvida uniformerad polis kan anses uppfylla de i första artikeln av lantkrigsreglementet fastställda kraven på krigsdeltagare. Härvid framhålles bl. a., att de under 3) och 4) i artikeln upptagna villkoren vore självklara för all krigföring samt att en polisavdelning stode under befäl av en person, ansvarig för sina underordnade, och vore iklädd fastställd uniform. Den syntes de sakkunniga uppfylla de bestämda villkoren. En mera formell tolkning av ingressen till första artikeln, som lade vikten på att polisen varken tillhörde hären eller utgjorde milistrupp eller avdelning av frivilliga, kunde emellertid föranleda till det betraktelsesättet, att polisen icke skulle vara krigförande, ehuru den uppfyllde de berörda fyra villkoren. De sakkunniga erinrade emellertid för sin del, att internationella avtal av förevarande beskaffenhet icke borde tolkas strängt bokstavligt utan i enlighet med avsikten vid deras tillkomst och under hänsynstagande till sedermera inträdda ändrade förhållanden. Folkrätten toge intryck av samhällsutvecklingen och krigskonstens förändringar, och vid lantkrigsreglementets redigering hade man varit fullt medveten om att detta icke kunde fullständigt reglera allt som rörde lantkrigföringens folkrättsliga sida.

Sammanfattningsvis uttala de sakkunniga, att uniformerad eller med enhetliga kännetecken försedd polis, som medverkar vid stridshandlingar, folkrättsligt borde vara att anse som krigsdeltagare, vilket bl. a. innebure rätt för dem som eventuellt fölle i fiendens händer att bliva behandlade som krigsfångar. De funne denna slutsats bestyrkt genom det förhållandet, att i flera stater, från vilka upplysningar erhållits, polisen ansåges böra ingripa mot t. ex. enstaka fientliga soldater, fallskärmshoppare samt eventuellt mot mindre avdelningar utan att det ansetts erforderligt utfärda några författningar angående polisens egenskap av krigförande eller fastställa några speciella emblem att bäras jämte uniformen. I vissa länder hade dock uttryckliga stadganden givits, att polisen eller del därav i händelse av krig skulle anses tillhöra krigsmakten.

För att icke på denna punkt låta någon om än svagt grundad tveksamhet kvarstå ha de sakkunniga framlagt förslag till en lag om polisens ställning i krig, enligt vilken vid krig polisen i den omfattning och de hänseenden, som Konungen bestämmer, skulle tillhöra krigsmakten. Av betänkandet framgår, att de sakkunniga härvid närmast haft i sikte uniformerad polis (ordningspolis). Kriminalpolisens uppgifter i krigstid ha de sakkunniga ansett vara tillräckligt omfattande utan att den behöver användas för uppgifter, som kunna inveckla den i några egentliga stridshandlingar.

Med hänsyn till vårt lands relativt svaga polisorganisation anse utredningsmännen uppenbart, att polispersonalen icke borde deltaga i militära operationer i egentlig mening. Däremot borde polisen enligt deras mening vara såväl skyldig som berättigad att under vissa förhållanden ingripa mot

oförmodat uppträdande fallskärmssoldater eller främmande soldater, som vore på väg att skada kraftstationer, broar eller dylikt. De uppgifter, som polisen därvid kunde få att lösa med anlåtande av vapen, kunde anses falla inom ramen för polisverksamheten i allmänhet, och polisens skyldighet att skydda svenska intressen skulle sålunda gälla även i förhållande till utländskt krigsfolk.

Hallenborgs promemoria innefattar — utom en redogörelse för bestämmelser och praxis på området i vissa främmande länder — vissa folkrättsliga synpunkter, ägnade att komplettera vad som i sådant avseende anförts i betänkandet, samt en framställning om polisens uppgifter i krig. Vid promemorian ha fogats förslag till kungörelse angående tillämpning av lagen om polisens ställning i krig och till instruktion angående polisens uppgifter i krig.

Kungörelseförslaget innehåller bl. a. följande. Uniformerad polis skall anses tillhöra krigsmakten. Icke uniformerad polis (kriminalpolis) må utan hinder av eljest gällande bestämmelser utrustas med uniform. Polispersonalen skall icke lyda under strafflagen för krigsmakten i vidare mån än att 15 kap., som handlar om olovligt krigsbyte samt om missbruk av vapenmakten i krig, skall vara tillämplig å den uniformerade polisen. Då avdelningar av polis och militär uppträda tillsammans, tages befälet av den, som äger högsta tjänsteställningen i enlighet med vad därom särskilt må föreskrivas.

Enligt instruktionen åligger det all uniformerad polis att med användande av vapen inskrida dels mot enstaka fientliga soldater dels ock, därest befälhavaren beräknar att uppgiften med framgång kan lösas, mot mindre fientliga truppavdelningar. Vidare skall, om vid överhängande fara polisens medverkan å viss ort eller inom visst område enligt militär befälhavares bedömande erfordras och denne begär polisens bistånd för att lösa viss försvarsuppgift, polisen vara skyldig att efterkomma dylik begäran. Om förhållandena så medgiva, bör begäran riktas till länsstyrelse eller polischefen i orten.

Över de sakkunnigas förslag ha utlåtanden inforrats från åtskilliga myndigheter och sammanslutningar. En översiktlig redogörelse för innehållet i de inkomna yttrandena har lämnats å sid. 8 och 9 i propositionen, vartill utskottet hänvisar.

I propositionen anför *föredragande departementschefen, statsrådet Bergquist*, följande:

»Det moderna krigets totala karaktär medför, att alla tillgängliga medel på ett annat sätt än tidigare måste uppåddas för att bekämpa fienden. Även bakom den egentliga fronten måste stridshandlingar tillgripas, såsom mot enstaka soldater, som släppas ned med fallskärm för att utöva skadegörelse, eller mot avdelningar av fientliga luftlandnings- och fallskärmstrupper. Jämväl motoriserade förband kunna befaras företaga raider långt bakom själva krigsskådeplatsen.

Det är självfallet, att under krig jämväl polisen måste kunna utnyttjas så effektivt som möjligt, även om den härigenom kommer att erhålla uppgifter som icke äro av rent polisiär natur. Att polisen har att ingripa t. ex. mot förklädda sabotörer som tillhöra den fiendliga krigsmakten får anses ställt utom varje tvivel, men tvekan kan möjligen råda, vilka medel polisen må använda mot uniformsklädda fiender. Även om vår polisorganisation ej är av den storleksordningen, att den kan göra en större insats utöver de rent polisiära uppgifterna, är det av betydelse att undanröja den tvekan som kan föreligga i hithörande frågor. Härvid synes icke blott böra eftersträvas klarhet om polisens ställning ur folkrättslig synpunkt. Det är också angeläget att fastslå, vad staten äger fordra av polisen när en situation gör det erforderligt att polisen användes för bekämpande av fienden. Av vikt är i detta sammanhang även frågan om polisens skyldighet att tjänstgöra utom anställningsorten.

Såsom en grundläggande regel synes kunna stadgas, att envar befattningshavare vid polisväsendet (polisman) — högre som lägre — är skyldig att under krig deltaga i rikets försvar i den omfattning Konungen föreskriver. Det torde alltså böra ankomma på Konungen att i administrativ ordning närmare bestämma, i vad mån polisen skall vara skyldig att gripa till vapen mot fallskärmshoppare, motorcykelpatruller m. fl. Vid utfärdandet av bestämmelser härom måste givetvis iakttagas, att endast sådana befattningshavare tagas i anspråk som med hänsyn till kunnsighet i vapens bruk och övriga egenskaper kunna göra en effektiv insats.

Frånsett stats- och reservpolisen är — såsom förut anförts — polispersonalens tjänstgöring regelmässigt knuten till det egna polisdistriktet. Polisen bör emellertid, utan hinder av eljest gällande bestämmelser, vid krig kunna tagas i anspråk för tjänstgöring även på annan ort. Behov av att beordra vederbörande att tjänstgöra utanför distriktet kan under krig tänkas uppstå främst i samband med evakuering inför ockupationshot. I kungl. brev till länsstyrelserna den 5 mars 1943 (nr 335) angående vissa bestämmelser rörande civila myndigheters verksamhet under krig har bl. a. föreskrivits, att vissa myndigheter med exekutiv makt vid överhängande ockupationshot skola lämna sina verksamhetsorter. Bland dessa myndigheter ha upptagits landsfiskaler. Man torde böra utgå från att även annan polispersonal kommer att lämna området. Om polispersonalen drages tillbaka, bör den givetvis kunna beordras att tjänstgöra inom andra distrikt, där lämpliga arbetsuppgifter finnas. Även eljest synes det under krigstid påkallat, att myndigheterna utan hinder av hittills gällande inskränkingar kunna disponera polispersonalen utom det egna distriktet. Med hänsyn till det anförda synes böra stadgas, att polisman skall under krig vara skyldig att utan inskränking tjänstgöra utom det område för vilket han är anställd. Närmare bestämmelser härom böra meddelas av Konungen.

Det torde vara lämpligt att uttryckligen angiva, att polisman, som i enlighet med därom meddelade bestämmelser under krig deltager i rikets försvar, tillhör krigsmakten. Härigenom undanröjes all tvekan om polisens befogen-

het att använda vapen mot uniformerade fiender. Självfallet skall polisen själv iakttaga krigets lagar och bruk. Någon beteckning utöver polisuniform lärer emellertid icke ur folkrättslig synpunkt behövas.

I fråga om befälsrätten över polisen vid deltagande i rikets försvar torde några bestämmelser icke böra meddelas i lag. Erforderliga föreskrifter här- om utfärdas lämpligen av Kungl. Maj:t i statsrådet och i kommandoväg. Man torde härvid böra uppmärksamma dels sådana situationer, då ett antal polismän av militär befälhavare formligen rekvideras för försvarets behov, och dels sådana fall, då polisen enligt meddelade instruktioner ingriper på egen hand. I förra fallet böra polismännen i fråga regelmässigt ställas under militärt befäl. Vad angår de militära myndigheternas rekvisitionsmöj- lighet kan denna givetvis icke göras ovillkorlig utan måste utformas med hänsyn tagen till polisens egentliga uppgifter.

Polisman torde, när han deltagar i rikets försvar, böra i straffrättsligt hän- seende vara jämställd med övrigt militärt befäl och manskap och alltså som krigsman lyda under strafflagen för krigsmakten. Såsom förhållandet är med hemvärnspersonalen, som ju likaledes är avsedd att endast vid uppkomman- de behov fullgöra militär tjänstgöring, bör emellertid strafflagen för krigs- makten äga tillämpning på polisman även i fråga om vissa förseelser som begås annorledes än direkt under tjänstgöring för försvaret. I denna lag fö- reskrives bl. a. i 61 §, att vad i 48—54 och 59 §§ finnes stadgat om krigsmän skall i tillämpliga delar gälla hemvärnspersonal, ändå att denna annars icke skulle vara att hänföra till krigsmän. Av de nämnda lagrummen innehålla 48 —54 §§ straff för rymning och olovligt undanhållande samt för underlåten an- mälan efter frånvaro med laga förfall. 59 § stadgar straff för stympling m. m. Med avseende å polisen torde lämpligen böra stadgas, att vad i strafflagen för krigsmakten är föreskrivet om hemvärnspersonal skall äga motsvarande till- lämpning på polisman, som enligt därom meddelad föreskrift skall deltaga i rikets försvar.

Vad angår polispersonalens avlöning, pension med flera förmåner samt kostnaderna för polisväsendet i övrigt är huvudregeln, att dessa kostnader bestridas av vederbörande polisdistrikt. Polisdistrikt äger emellertid i viss ut- sträckning rätt till gottgörelse av statsmedel för hithörande utgifter. I 15 § 5 mom. lagen om polisväsendet i riket stadgas, att om polisman i annat fall än som avses i 1 och 4 mom. — vilka väsentligen gälla stats- och reserv- polispersonal — på grund av föreskrift i lagen tjänstgör utom anställnings- området, därigenom uppkommande särskilda kostnader samt lönen under denna tjänstgöring skola helt bestridas av statsmedel. I 6 mom. föreskrives, att om befattningshavare vid polisväsendet skadats i tjänsten medan han på grund av stadgande i polislagen tjänstgjort utom det område för vilket han är anställd, skola av statsmedel gäldas alla de kostnader, som på grund av skadan må åvila vederbörande landsting eller polisdistrikt. För nu ifrågava- rande tjänstgöring torde böra stadgas, att avlöning till polisman, vilken på grund av föreskrift som meddelats enligt den nu ifrågasatta lagstiftningen deltagar i rikets försvar eller tjänstgör på annan ort än där han är anställd,

skall bestridas av statsverket enligt de närmare bestämmelser Konungen meddelar.

Föreskrift torde även böra meddelas, att statsverket skall vidkännas särskild kostnad, som må uppkomma genom tjänstgöring varom nu är fråga, ävensom kostnad, vilken i anledning av skada, som därunder drabbat polismannen, må åvila vederbörande polisdistrikt. Som exempel på sådan kostnad må nämnas läkar- och sjukvård samt, där döden följt, familjeunderstöd åt efterlevande, begravningshjälp m. m.

Enligt 18 § lagen om polisväsendet kunna bestämmelser meddelas om särskild polisbevakning av viss egendom, antingen på statens eller på enskild bekostnad. I den mån bevakningen har avseende på viktiga anläggningar t. ex. hamnar, kraftverk eller fabriker har vakten i fråga i själva verket att under krig fullgöra försvarsuppgifter av den art som förut nämnts. Han synes därför i sin tjänstgöring böra anses tillhöra krigsmakten, såframt Konungen där- om förordnar. I samband med sådant förordnande bör angivas, vilka anläggningar som avses. Strafflagen för krigsmakten torde även böra vara tillämplig på sådan personal i den omfattning som förut angivits. Det är ju uppenbarligen av största vikt t. ex. att personalen icke lämnar sin post, varför straffbestämmelser såsom för militära vakter synas erforderliga.

Med avseende å polisens användning i krigstid kunna även andra spörsmål uppstå än de som berörts i det föregående. Dessa torde emellertid kunna regleras i administrativ ordning.»

Lagrådet har lämnat det upprättade lagförslaget utan erinran.

Det genom förevarande proposition framlagda lagförslaget avser att möjliggöra att polispersonalen så effektivt som möjligt utnyttjas för rikets försvar. Det har därvid framstått såsom angeläget att bereda sådan ställning åt polismännen att de vid företagande av stridshandlingar komma i åtnjutande av samma folkrättsliga förmåner som gälla för övrig stridande personal. Med hänsyn härtill har föreslagits en bestämmelse av innebörd att polisman, som under krig skall delta i rikets försvar, under sådan tjänstgöring tillhör krigsmakten. I förslaget ha vidare intagits bestämmelser om polismans tjänstgöring utom det område för vilket han är anställd samt om polisens straffrättsliga ställning och avlöningsförhållanden m. m.

Även utskottet anser det angeläget att frågan om polisens ställning under krig nu vinner sin lösning och utskottet har endast i vissa hänseenden funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag. Ett viktigt spörsmål som ej erhållit sin lösning i lagförslaget avser grunderna för och omfattningen av polisens skyldighet att delta i rikets försvar. Det skall enligt förslaget tillkomma Konungen att utfärda bestämmelser härutinnan ävensom att meddela de ytterligare tillämpningsföreskrifter som kunna erfordras. Riksdagens prövning av den föreliggande propositionen skulle hava underlättats, om tillfälle hade kunnat beredas riksdagen att taga del av tillämpningsförfattningarna i samband med prövningen av lagförslaget. Utan

Utskottet.

tillgång till dem saknar utskottet i viss mån säkra hållpunkter för ett bedömande av den föreslagna lagstiftningens innebörd och räckvidd. Emellertid har utskottet erhållit kännedom om de förslag till föreskrifter i anledning av den föreslagna lagen som statspolisintendenten och chefen för försvarsstaben av Kungl. Maj:t den 29 oktober 1943 anbefallts avgiva.

Det synes uppenbart att polisen i händelse av krig bör kunna effektivt utnyttjas för rikets försvar. Lika tydligt är emellertid att militära uppgifter bäst lösas av rent militär personal och att polisen icke minst under krigstid har maktpåliggande polisiära uppgifter att fylla. Hänsyn måste också tagas till de uppgifter, som vissa polischefer ha att fylla vid sidan av polisverksamheten, t. ex. inom åklagar- eller exekutionsväsendet eller inom luftskyddet. Vid det slutliga utarbetandet av tillämpningsförfattningarna böra dessa förhållanden beaktas. Det gäller därvid att taga ställning till de folkrättsliga och praktiska spörsmål av olika slag som kunna uppkomma då polispersonal ömsom utför polisiära uppgifter och ömsom deltagar i rikets försvar. Av särskild vikt synes vara att den enskilde polismannen vet hur han skall handla i en given situation och att han så långt det är möjligt icke utsättes för risken att behandlas såsom frantireur. Uppenbart är att endast uniformerad polisman skall äga skyldighet och rätt att ingripa med vapen mot fienden.

I avsikt att klarare fixera den ställning som bör tillkomma polisman, vilken skall deltaga i rikets försvar, anser utskottet att den i 2 § första stycket föreslagna bestämmelsen bör undergå viss omredigering. I lagrummet synes böra intagas föreskrift av innehåll att polisman, som i enlighet med därom meddelade bestämmelser skall deltaga i rikets försvar, under krig tillhör krigsmakten. Genom den av utskottet föreslagna omredigeringen kommer artikel 1 i lantkrigsreglementet att bli tillämplig å ifrågavarande polismän under den tid kriget varar och icke blott då de utföra stridshandlingar eller eljest direkt deltaga i rikets försvar.

Av stadgandet i lagförslagets 2 § andra stycket följer att strafflagen för krigsmakten skall äga tillämpning på polisman endast under förutsättning att riket är invecklat i krig, att polismannen i enlighet med därom meddelade bestämmelser skall deltaga i rikets försvar, samt att han på grund av dessa bestämmelser fullgör tjänstgöring vid krigsmakten eller eljest deltagar i rikets försvar. Härutöver skola emellertid de i 48—54 och 59 §§ strafflagen för krigsmakten intagna bestämmelserna äga tillämpning på i förslaget avsedd polisman, ändå att han icke fullgör tjänstgöring för försvaret.

Inom utskottet har uttalats vissa tvivelsmål om lämpligheten av den i 3 § första stycket föreslagna föreskriften att avlöning till polisman, vilken deltagar i rikets försvar eller tjänstgör utom anställningsområdet, skall bestridas av statsverket enligt de närmare bestämmelser som Konungen meddelar. Utskottet finner den i lagrummet uttalade grundsatsen riktig men förutsätter att åt detaljbestämmelserna gives sådan utformning att avlöning av statsmedel icke kommer att utgå i sådana fall där den militära uppgiften är av helt tillfällig natur.

Utskottet får på grund av vad sålunda anförts hemställa,

att riksdagen måtte, med förklarande att riksdagen funnit viss ändring böra vidtagas i det genom förevarande proposition framlagda lagförslaget, för sin del antaga följande förslag till

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

L a g

om polisens ställning under krig.

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Envar befattningshavare vid polisväsendet (polisman) är skyldig att under krig deltaga i rikets försvar i den omfattning Konungen föreskriver.

Utan hinder av vad eljest må gälla vare polisman under krig ock pliktig att enligt bestämmelser, som meddelas av Konungen, tjänstgöra utom det område för vilket han är anställd.

2 §.

Polisman, som i enlighet med där- om meddelade bestämmelser skall *under krig* deltaga i rikets försvar, tillhör under *sådan tjänstgöring* krigsmakten.

2 §.

Polisman, som i enlighet med där- om meddelade bestämmelser skall deltaga i rikets försvar, tillhör under *krig* krigsmakten.

Vad i strafflagen för krigsmakten är stadgat om hemvärnspersonal skall äga motsvarande tillämpning på polisman som avses i första stycket.

3 §.

Avlöning till polisman, vilken på grund av föreskrift enligt denna lag deltaga i rikets försvar eller tjänstgör utom det område för vilket han är anställd, skall bestridas av statsverket enligt de närmare bestämmelser som Konungen meddelar.

Statsverket skall ock gälda särskild kostnad, som uppkommer genom tjänstgöringen, ävensom kostnad, vilken i anledning av skada som därunder drabbat polismannen åvilar vederbörande polisdistrikt.

4 §.

Vad i 2 § är stadgat skall, såvitt Konungen därom förordnar, under krig äga motsvarande tillämpning med avseende å den som enligt 18 § lagen om polisväsendet i riket förordnats att utöva för bevakning av viss egendom erforderlig polisverksamhet.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

5 §.

De ytterligare föreskrifter som erfordras för tillämpningen av denna lag meddelas av Konungen.

Denna lag träder i kraft dagen efter den då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Stockholm den 25 november 1943.

På första lagutskottets vägnar:

K. SCHLYTER.

Vid detta ärendes behandling hava närvarit
från första kammaren: herrar *Schlyter, Gärde, Branting, Karl Johan Olsson, Linnér, Siljeström, Krügel* och *Verner Andersson*;

från andra kammaren: herrar *Lindqvist, Gezelius, Hedlund* i Östersund, *Ryberg* och *Lindberg* i Stockholm, fru *Gustafson*, samt herrar *Landgren* och *Nilson* i Eskilstuna*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herr *Linnér*, som ansåg att utskottets utlåtande borde erhålla följande lydelse:

»Frågan om polisens ställning under krig är synnerligen betydelsefull såväl för riksförsvaret och för det samhälle, vars behov av säkerhet och ordning polisen under normala förhållanden är satt att tillvarata, som ock för polispersonalen själv. Propositionen innehåller emellertid i detta avseende allenast förslag om bemyndigande för Konungen att meddela föreskrifter. Angående innehållet i de sålunda tillämnade administrativa föreskrifterna innehåller propositionen blott en mycket summarisk redogörelse för vissa utredningar samt några av departementschefen givna antydningar. Utskottet har sedermera erhållit del av en av statspolisintendenten upprättad promemoria med förslag till föreskrifter i anledning av den föreslagna lagen samt chefens för försvarsstaben däröver avgivna yttrande. Några utlåtanden över de sistnämnda förslagen ha ännu icke infordrats.

För närvarande har utskottet således icke kunnat erhålla kännedom om de regler, som komma att utgöra den sakligt viktigaste delen av lagstiftningen.

Om erforderliga utlåtanden skyndsamt infordras och bearbetas, skulle ärendet kunna föreligga i fullständigt skick vid nästkommande riksdags början. Då, men först då kan riksdagen ingå i verklig prövning av den föreslagna lagens innebörd i nu behandlade avseende.

Med polisens ställning under krig sammanhänger frågan i vad mån polisens avlöning, med avvikelse från gällande polislag, skall bestridas av statsverket. Frågan är av sådan beskaffenhet, att det hittills ansetts givet att riksdagen beslutar därom. Den är tillika ur kommunal synpunkt viktig. I denna del innehåller lagförslaget emellertid allenast en hänvisning till bestämmelser, som Konungen skall meddela. Ej heller motiveringen lämnar närmare upplysning om de tillämnade föreskrifternas innehåll. Ett i statspolisintendentens ovannämnda promemoria upptaget förslag synes icke stå i full överensstämmelse med propositionens lagtext. Några andra yttranden i denna del föreligga icke, såvitt utskottet har sig bekant. Möjlighet för riksdagen att härutinnan ingå i realprövning finnes således icke för närvarande. Att så sker synes dock nödvändigt.

Utskottet, som förväntar att Kungl. Maj:t vid början av nästkommande riksdag framlägger förslag i ämnet, åtföljt av erforderliga följdörfattningar, hemställer på grund av vad sålunda anförts,

att föreliggande proposition icke måtte av riksdagen bifallas.»
